

ה. תקנות רבן יוחנן בן זכאי לאחר החורבן

איזון בין געגועים לכית ה' לבין יצירת דרך לחיות בלעדיו

משנה מסכת ראש השנה פרק ד משניות א-ג

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אליעזר: כשהתקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין, לא התקין אלא ביבנה. אמרו לו: אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין.

ועוד זאת הייתה ירושלים יתרה על יבנה.

שכל עיר שהייתה רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא, תוקעין בה.

וביבנה, לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד.

בראשונה, היה לולב ניטל במקדש שבעה, ובמדינה יום אחד.

משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש.

ושיהא יום הנף כולו אסור.

תוספתא מסכת ראש השנה פרק ב משנה ט

אלו התקין רבן יוחנן בן זכאי משחרב בית המקדש. לכשיבנה הבית במהרה (בימינו), יחזרו דברים אילו ליושנן.

הנפת העומר:

בזמן שבית המקדש היה קיים, חל איסור לאכול מאכל מחמשת מיני דגן לפני שהוקרב העומר. מעת שקרב העומר, מותר היה לאכול מהחדש מיד. הרחוקים מבית המקדש שלא יכלו לדעת בדיוק מתי קרב העומר, אכלו מחצות היום. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיה יום הנף (הנפת העומר), כלומר יום ט"ז בניסן, כולו אסור.

הראי"ה קוק, שו"ת משפט כהן, הקדמה, עמ' טז

הנה עיני קדשם של חז"ל, אשר היו בעת גלות ישראל מעל אדמתו, מראשית צפו מדאגה בדבר, פן יאמר עם ה', כי אחרי אשר לא עת לקיים לנו העת הזאת את החוקים התלויים במקדש ובארץ מה בצע (=מה הטעם) בלימודם? ויזניחו את החלק הנכבד הזה שישועתנו בו תלויה, מהביאו לידי המעשה המיוחד לו. על כן קבעו "זכר למקדש"... לא נמלט מלעסוק בתורת החוקים התלויים במקדש ע"י החלק הניתן לנו לחובה מדברי חז"ל. גם נתנו בזה הערה לחכמי לב, כי ישמע חכם ויוסיף לקח, כי בין יבין כונתם ז"ל להשאיר איתנו מקצת מקצת זכרון חוקי המקדש, למען לא נסיר לבבנו מהגיונם מאפס קיומם בפועל. מזה נקח מוסר, כי אלה הזכרונות האחדים למקדש, לא ללמד על עצמם יצאו, כי אם ללמד על הכלל כולו יצאו, לזרז רוח נבונינו ושוקדי דלתי תורתנו, לשוב משמרת הקדש בתלמוד כל עניני המקדש והקודש, ובזה נתן יד לעזרת עמנו, ונפתח פתח תקוה לישועת ה' לנו, המציץ מן החרכים, ומצפה לעת נפנה אליו ונושעה.

☒ מהי מטרתן של התקנות "זכר למקדש" ע"פ הרב קוק?

להרחבה:

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ד ד"ה על גמילות על גמילות חסדים כיצד? הרי הוא אומר כי חסד חפצתי ולא זבח (הושע ו' ו') העולם מתחלה לא נברא אלא בחסד שנאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך בהם (תהלים פ"ט ג'). פעם אחת היה רבן יוחנן בן זכאי יוצא מירושלים והיה ר' יהושע הולך אחריו וראה בית המקדש חרב אמר ר' יהושע אוי לנו על זה שהוא חרב מקום שמכפרים בו עונותיהם של ישראל. א"ל בני אל ירע לך יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה ואיזה זה גמילות חסדים שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח (הושע ו' ו').